

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Ємця Олега Миколайовича на дисертаційне дослідження Небитової Наталії Юріївни на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Хоча практика торгівлі людьми не є новою, узгоджені зусилля, спрямовані на припинення торгівлі людьми з'явилися з середини 1990-х років, коли також з'явилася громадська обізнаність про цю проблему. Першим кроком до викорінення цієї проблеми було переконати багатьох зацікавлених сторін у тому, що торгівля людьми є проблемою, яка вимагає державного втручання. Коли риторика проти торгівлі людьми набирала обертів, зусилля з боротьби з торгівлею людьми перетнули ідеологічні та політичні рамки. Питаннями протидії торгівлі людьми стали опікуватися багато різних суб'єктів, зокрема міністерствам юстиції, внутрішньої безпеки, охорони здоров'я та соціальним службам. Але як вірно зазначила дисертантка складність протидії торгівлі людьми обумовлена багатьма чинниками, у тому числі об'єктивними факторами її виникнення. Наприклад, у країнах походження – це бідність або нерівні статеві стосунки; у країнах призначення – попит на дешеву робочу силу або репресивна міграційна політика; у країнах транзиту – відсутність безпечних або законних можливостей міграції. Уся міжнародна спільнота визнала партнерство, поряд із профілактикою, захистом та притягненням до відповідальності винних, основним компонентом у системі протидії торгівлі людьми. Підкреслюючи необхідність посилення співпраці з міжнародними організаціями та іншими зовнішніми партнерами, зокрема з питань, пов'язаних із правоохоронною діяльністю і правозахисними громадськими організаціями. Тому, зрозуміло, що актуалізація піднятого питання є високою не тільки для органів і установ державного сектору, а й для

громадських інституцій в Україні, які сьогодні займають визначальне місце серед неурядових організацій, що працюють у цій сфері.

Саме на вирішення наукове завдання стосовно визначення адміністративно-правових засад взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями, сформулювати пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства у цій сфері і спрямоване дисертаційне дослідження Н. Ю. Небитової, що свідчить про його актуальність, практичну значимість і науково-теоретичну цінність.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій авторки засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертантці визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертантка проаналізувала значну кількість джерел (275 найменувань), ґрунтовно вивчила роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме дані офіційної правової статистики за 2012–2022 роки, матеріали судової та поліцейської практик, а також звіти та рекомендації міжнародних організацій.

Результати наукового дослідження викладено у десяти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук та п'ять тез доповідей, які оприлюднено на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація Небитової Наталії Юріївни на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Н. Ю. Небитової є одним із перших комплексних досліджень у межах адміністративної науки, що послідовно розкриває адміністративно-правові засади та теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми в Україні як однієї із важливих компонентів інтегрованої системи заходів подолання вказаного глобального суспільно-небезпечного явища.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано ряд концептуальних теоретичних та практичних положень, наукових висновків, узагальнень та пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни. Зокрема, уперше сформовано категорійно-поняттєву визначеність правового концепту «взаємодія органів Національної поліції України з іншими суб'єктами у сфері протидії торгівлі людьми» як процесу свідомого впливу таких суб'єктів (індивідуальних чи колективних) один на одного задля досягнення нормативно закріплених спільно визнаних цілей з метою забезпечення інтегрованого підходу до подолання цього суспільно-небезпечного явища; запропоновано розроблення та затвердження нормативно-правового акту загального характеру під назвою: «Положення про взаємодію органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями», що визначатиме правові основи, загальну мету, принципи, завдання, повноваження сторін взаємодіючих відносин, характер партнерства та його обсяг і на підставі якого мають розроблятися більш деталізовані акти (порядки, інструкції), що визначатимуть конкретних партнерів (сторін) взаємодії, цільові групи (дітей, жінок, іноземців тощо) та заходи спільно-

скоординованої діяльності у тому числі щодо протидії торгівлі людьми як за звичайних умов, так і під час дії правового режиму воєнного стану.

Також удосконалено категорійно-поняттєве та сутнісно-змістове наповнення термінів «попередження/запобігання», «боротьба», «захист», «взаємодія», що стало основою для формування висновку про їхню самостійність як елементів комплексної інтегрованої системи протидії торгівлі людьми в Україні; розуміння терміну «адміністративно-правові інструменти взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми в Україні» як визначену адміністративно-правовими нормами сукупність засобів і способів практичного втілення повноважень таких суб'єктів, направлених на реалізацію спільних дій з метою протидії торгівлі людьми.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Н. Ю. Небитової не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи авторки.

Отже, результати дисертаційного дослідження Н. Ю. Небитової, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як діалектичний та ідеалістичний, аналіз та синтез, системний підхід, системний аналіз, системно-структурний, формально-догматичний та тлумачення юридичних норм, класифікації та групування, логіко-семантичний, морфологічного аналізу, формально-юридичний, а також формально-логічний.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення проблем організації взаємодії органів Національної поліції з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми в Україні (акт Національної академії внутрішніх справ від 14 лютого 2023 року); *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права» (акт Національної академії внутрішніх справ від 17 лютого 2023 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Н. Ю. Небитової викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, вступ, три розділи, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить список використаних джерел із 275

найменувань на 37 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, основний текст – 180 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувачки, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У *розділі 1* «Теоретико-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми» дисертанткою узагальнено наукові підходи до розуміння сутності поняття кадрової політики, проаналізовано наукові дефініції даної категорії та визначено найбільш принципові моменти, які характеризують сучасний стан її теоретико-методологічних досліджень. Досліджено правову природу таких категорій, як «протидія торгівлі людьми», «попередження», «запобігання», «боротьба», «взаємодія», «профілактика»; визначено притаманні їм риси; окреслено основні засади їх співвідношення між собою. Визначено, що взаємодія всіх суб'єктів при проведенні спільних заходів у сфері протидії торгівлі людьми повинна бути сумісно-спрацьованою, де сумісність орієнтується на емоційну сферу сторін і створює умови для ефективної взаємодії, а спрацьованість – це практична реалізація сумісності, що націлена на результат.

У *розділі 2* «Адміністративно-правовий механізм взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми» дисертанткою проаналізовано сутність і зміст адміністративно-правового механізму взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі

людьми. Визначено, що на сучасному етапі нормотворення існує лише декілька нормативно-правових актів (порядків), які регламентують адміністративні процедури у сфері протидії торгівлі людьми та врегульовують питання взаємодії органів Національної поліції з державними та громадськими інституціями, однак всі вони стосуються лише процедури щодо надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми. Запропоновано оптимізувати положення Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783 шляхом зміни його назви на: «Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми щодо надання допомоги та захисту постраждалим».

У розділі 3 «Шляхи вдосконалення здійснення взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми» окреслено сучасне бачення мети, цільової спрямованості й основних напрямків вдосконалення взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми. Визначено за доцільне адаптувати Україною такий позитивний досвід зарубіжних країн у досліджуваній сфері як: 1) розроблення чітких оперативних процедур щодо розгляду справ про торгівлю людьми, створення стандартизованих протоколів співпраці між різними правоохоронними органами (США); 2) посилення національних механізмів міжгалузевої співпраці та координації між правоохоронними органами та судовою системою (Франція); 3) створення інформаційних механізмів державного та соціального рівнів повідомлення про торгівлю людьми членів громади (Франція, Шотландія); 4) виділення необхідного фінансування на розслідування злочинів, переслідування торгівців людьми та надання допомоги жертвам (у тому числі витрати на подорожі жертв торгівлі людьми та інших свідків з країни походження до країни призначення задля їхньої можливості надання свідчень у суді) (США); 5) співпраця щодо обміну інформацією між поліцією, візовими органами, імміграційними, прикордонними та портовими структурами, а також спецслужбами з метою виявлення мереж торгівлі людьми

та боротьби з ними (на прикладі співпраці між країнами призначення та країнами походження, співпраця в межах ЄС, а також між ЄС та державами, що не входять до ЄС).

За результатами здійсненого дослідження дисертантка сформулювала пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 275 найменувань на 37 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Н. Ю. Небитової відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – визначити адміністративно-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями та сформувати пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Небитової Наталії Юріївни на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У роботі аналізується багато нормативно-правових актів, але не розкритою залишилась проблематика цінності ретроспективних актів, що стосуються заборони торгівлі людьми та інших видів експлуатації.

2. Аналізуючи види та напрями взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми доцільно звертати увагу також на проблематику форм взаємодії зазначених суб'єктів, адже вказуючи, що за організаційно-правовою формою взаємодія у сфері протидії торгівлі людьми буває правовою і неформальною, складається враження про неповне розкриття дотичних до піднятої проблематики питань.

3. За висновками автора, провідним чинником збільшення випадків торгівлі людьми в Україні є правова необізнаність українців щодо причин та наслідків вказаного суспільно-небезпечного явища (висновки до розділу 3). Уважаємо доцільним розкриття також специфіки вирішення цієї проблеми, зокрема питань щодо того, якою має бути інформаційно-просвітницька кампанія, хто її має проводити, її цільова група тощо.

Слід відмітити, що вказані зауваження і побажання є рекомендаційними і в цілому не позначаються на позитивній оцінці дисертації, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Н. Ю. Небитової є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Небитової Наталії Юріївни на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні найбільш перспективних напрямів

удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії органів Національної поліції України з державними та громадськими інституціями у сфері протидії торгівлі людьми, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Небитова Наталія Юріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

**професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Олег ЄМЕЦЬ

